

SBORNÍK

ČESKOSLOVENSKÉ GEOGRAFICKÉ SPOLEČNOSTI

ROČNÍK 1981 • ČÍSLO 1 • SVAZEK 86

JAROMÍR DEMEK

24. MEZINÁRODNÍ GEOGRAFICKÝ KONGRES V JAPONSKU 1980

J. D e m e k : *24th International Geographical Congress, Japan, 1980*. — Sborník ČSGS 86:1:1—7 (1981). — The author gives a brief account of the most important achievements and results of the congress proceedings held in Tokyo. He took part in the congress with a group of other Czechoslovak geographers. In the conclusion two international geographical congresses are announced to be held in 1984 in Paris, and in 1988 in Australia.

Mezinárodní geografická unie (IGU) se svými 85 členskými státy (76 řádnými a 9 asociovanými) je největší mezinárodní organizací v rámci Mezinárodního výboru vědeckých unií (ICSU) při UNESCO. Proto i mezinárodní geografické kongresy pořádané IGU každé čtyři roky patří mezi největší světová vědecká setkání. I 24. mezinárodní geografický kongres pořádaný v srpnu a v září 1980 byl největším mezinárodním vědeckým sjezdem v Japonsku v tomto roce. Zúčastnilo se ho celkem 1 476 geografů ze 70 členských států. Z toho bylo celkem 728 japonských a 748 zahraničních geografů. Kongres připravil japonský organizační výbor v čele s profesorem Soki Yamamotem. Na přípravě se podílelo celkem 500 japonských geografů ze všech univerzit a vědeckých institucí Japonska. Významnou součástí kongresu bylo valné shromáždění Mezinárodní geografické unie v Tokiu.

15. valné shromáždění IGU

Valné shromáždění IGU se sešlo během kongresu celkem 3×, a to 1., 3. a 5. září 1980. Program valného shromáždění byl připraven na setkání oficiálních delegátů jednotlivých členských států dne 31. 8. 1980.

Na prvním zasedání dne 1. 8. 1980 valné shromáždění přijalo program zasedání, zvolilo sčítací komisaře pro volby a finanční výbor ad hoc ve složení J. D e m e k (ČSSR), Chauncy D. Harris (USA) a Philippe Pinchemel (Francie). Poté byly za nové řádné členské země přijaty Kamerun, Ecuador a Sýrie a jako asociovaná členská země Mosambik.

Se stručným projevem vystoupil prezident IGU profesor Michael J. Wise. Pak se pozornost soustředila na zprávu generálního sekretáře IGU prof. W. Maňsharda. Generální sekretář zdůraznil, že hlavní činnost unie mezi 14. valným shromážděním v Moskvě 1976 a 15. shromážděním v Tokiu probíhala v 17 vědeckých

komisích a 11 pracovních skupinách zvolených v Moskvě. Na svém zasedání v Lagosu 1978 výkonný výbor unie schválil ustavení další pracovní skupiny pro tropickou klimatologii a lidská sídla (prezident prof. M. M. Yoshino, Japonsko).

Výkonný výbor se v období mezi valnými shromážděními sešel v Moskvě (1976), Lagosu (1978) a v Tokiu (1980).

V období mezi 14. a 15. valným shromážděním zemřeli významní geografové a funkcionáři unie, a to akademik F. F. Davitaja (1979), prof. Hans Boesch (1978) a prof. Fumio Tada (1978). Valné shromáždění uctilo jejich památku povstáním.

Generální sekretář stručně zhodnotil regionální konferenci IGU, která se konala v Nigérii od 25. 7. do 14. 8. 1978. Unie v uplynulém období udržovala úzké styky s mezinárodními organizacemi, zejména s UNESCO a ICSU. V roce 1978 se IGU připojila k Mezinárodnímu výboru pro sociální vědy (ISSC). Tradiční spojení s Mezinárodní kartografickou asociací (ICA) se dále prohloubilo.

Profesor W. Manshard dále přednesl zprávu pokladníka. Ve zprávě zdůraznil, že IGU je největší a současně nejchudší unií v rámci ICSU. Výzvy, přednesené na 14. valném shromáždění, aby členské státy projednaly přestup do vyšších kategorií, uposlechlo jen 8 států (Austrálie, Brazílie, Dánsko, Finsko, Francie, Japonsko, Norsko a Rakousko). Nejvyšší členské kategorie (9 a 10) nejsou vůbec obsazeny. Řada členských států ze skupiny rozvojových zemí nezaplatila členské příspěvky za rok 1979 a 3 členské státy dokonce za poslední 3 roky (Čad, Uruguay, Zair).

Na závěr prvního zasedání přednesl profesor G. Ofomata zprávu o regionální konferenci IGU v Nigérii 1978.

Dne 2. 9. 1980 se sešel finanční výbor ad hoc, prozkoumal finanční zprávy předložené pokladníkem a sestavil příslušnou zprávu.

Druhé zasedání valného shromáždění se konalo dne 3. 9. 1980. Jako první bod vyslechl valné shromáždění zprávu finančního výboru ad hoc.

Ve zprávě se konstatuje, že v důsledku inflace probíhající v kapitalistické části světa a pokračujícího znehodnocení US dolaru se podstatně zhoršila finanční situace unie. Navíc velká část členských zemí zůstává v nejnižší členské kategorii. Po delší diskusi pak valné shromáždění přijalo následující rozhodnutí.

- a) zvýšit členský příspěvek ze stávajících 150 US dolarů na 225 dolarů u řadných členů a z 20 na 50 dolarů u asociovaných členů,
- b) doporučit přestup členských zemí do vyšších kategorií,
- c) publikovat i nadále IGU Bulletin včetně zpráv ICA, s tím, že ICA bude více přispívat k úhradě tiskových nákladů,
- d) ponechat plná členská práva i těm rozvojovým zemím, které dosud neuhradily členské příspěvky,
- e) schválit vyúčtování za období 1976–1980 a návrh rozpočtu na léta 1980–1984,
- f) doporučit výkonnému výboru a pokladníkovi, aby hledali další možnosti doplňkových finančních zdrojů.

V diskusi vystoupili představitelé členských zemí, zejména socialistických, proti dalšímu zvyšování členských poplatků, protože podle jejich názoru výkonný výbor nevyužil všechny možnosti pro získání doplňkových finančních zdrojů pro unii. Současně doporučili, aby členské státy přestoupily do vyšších kategorií. V hlasování však většina členských zemí rozhodla pro zvýšení členského poplatku.

Značná diskuse se na závěr druhého zasedání rozvinula kolem navrhovaných změn statutu IGU. Nový statut byl přijat v roce 1976 a praxe ukázala, že ne

všechny části se v práci unie osvědčily. Zejména rozsáhlé návrhy na změny předložily delegace SSSR a Francie. Jejich návrhy se týkaly zejména dvou zásadních otázek. První byla otázka složení výkonného výboru, zejména v souvislosti s rostoucím počtem členů unie. Delegace SSSR navrhla, aby počet vícepresidentů unie byl rozšířen tak, aby mohly být zastoupeny všechny regionální skupiny členských států, zejména rozvojových zemí. Na podporu tohoto návrhu vystoupila řada delegátů, avšak při hlasování byl návrh většinou hlasů zamítnut. Druhou byla otázka komisí, pracovních skupin a organizace vlastního kongresu IGU.

Třetí zasedání valného shromáždění se sešlo v Nippon Toshi Center dne 5. 9. 1980. Na počátku zasedání pokračovala diskuse ke změnám statutu. Více delegátů souhlasilo s návrhy delegací SSSR a Francie na modernizaci činnosti komisí a pracovních skupin i vlastní organizace mezinárodních kongresů. Bylo odsouhlaseno, že návrhy delegací budou prozkoumány výkonným výborem, který doporučí nutné změny.

V rozporu s dosavadními dlouholetými zvyklostmi výkonný výbor doporučil valnému shromáždění k volbě prezidentem unie dva delegáty, a to prof. Akina L. Mabogunje z Nigerie a akademika I. P. Gerasimova z SSSR. Před hlasováním vystoupil akademik I. P. Gerasimov s prohlášením, že na protest proti této nezvyklým praktikám se vzdává kandidatury. Prezident M. J. Wise vyslovil své politování nad tímto rozhodnutím a vyzvedl zásluhy I. P. Gerasimova o světovou geografii a IGU. V následujícím hlasování byl novým prezidentem zvolen profesor Akin L. Mabogunje z Nigerie.

Následovalo hlasování o výkonném výboru. Prezident M. J. Wise nepřipustil diskusi o navrhovaných delegátech. V následujícím tajném hlasování byli zvoleni viceprezidenty

dr. Sepridiao Faissol, Brazílie,
prof. dr. J. Kostrowicki, PLR,
prof. J. Ross Mackay, Kanada,
prof. Peter Scott, Austrálie,
prof. R. Fuchs, USA,
dr. Ooi Jin Bee, Singapore,
prof. J. Vila Valenti, Španělsko,

členem výkonného výboru zůstává podle statutu i prof. M. J. Wise, generálním sekretářem a pokladníkem byl znovu zvolen prof. Walther Manshard, NSR. Při volbě výkonného výboru se ukázalo, že většina členských zemí následovala doporučení výkonného výboru.

Stejně tak tomu bylo při volbě nových komisí a jejich předsedů. Na období 1980—1984 byly ustaveny následující komise a zvoleni jejich předsedové:

1. Výchova v geografii, J. P. Stoltman
2. Získávání a zpracování geografických údajů, D. Marble
3. Problémy životního prostředí, I. P. Gerasimov
4. Terénní experimenty v geomorfologii, O. Slaymaker
5. Populační geografie, J. I. Clarke
6. Národní systémy osídlení, K. Dziewonski
7. Zemědělský vývoj, G. Enyedi
8. Průmyslové systémy, I. Hamilton
9. Regionální systémy a politika, R. P. Misra
10. Význam periglaciálních jevů, H. French
11. Geografie turismu a rekreace, B. Bärrier
12. Vývoj pobřeží, E. C. F. Bird
13. Horská geoeekologie

14. Srovnávací výzkum v potravinových systémech světa, M. Shafi.
Podstatně byl zvýšen počet pracovních skupin, které jsou ustavovány a jejich předsedové jmenováni výkonným výborem. Současně se podstatně snížil rozdíl mezi komisemi a pracovními skupinami. Byly schváleny následující pracovní skupiny a jejich předsedové:
 1. Řízení zdrojů aridních zemí, H. Mensching (NSR)
 2. Výměnné systémy obchodních středisek, R. H. T. Smith (Kanada) a E. Gornsen (NSR)
 3. Kartografie dynamického prostředí, A. Journaux (Francie)
 4. Aplikované aspekty geografie, H. Tanabe (Japonsko)
 5. Atlasy životního prostředí (společně s ICA), F. Vasquez-Maure (Španělsko)
 6. Systémová analýza a matematické modely, L. Curry (Kanada) a J. G. Sauškin (SSSR)
 7. Vnímání prostředí, J. Burton (Kanada)
 8. Historické změny v prostorové organizaci, T. Tanioka, (Japonsko) a A. Baker (Velká Británie)
 9. Tropická klimatologie a lidská sídla, M. M. Yoshino (Japonsko)
10. Transformace zemědělského prostředí v rozvojových zemích, R. L. Singh (Indie)
11. Krajinné syntézy, E. Mazúr (ČSSR)
12. Velké světové metropole, J. Beaujeu-Garnier (Francie)
13. Historie geografického myšlení, D. Hoosen (USA)
14. Mezinárodní geografická terminologie, E. M. Yates (Velká Británie)
15. Geomorfologický výzkum a mapování, H. Th. Verstappen (Nizozemí)
16. Mezinárodní hydrologický program, N. Goluběv (SSSR)
17. Geografie transportu, C. Muscara (Itálie)
18. Dynamika systémů využití země, R. D. Hill (Hong Kong)
19. Vývoj tropických zemí, Tungku Shamsul Bahrin (Malajsie)
20. Geografie zdraví
21. Energetické zdroje a vývoj
22. Urbanizace v rozvojových zemích
23. Geomorfologie fluvialních a pobřežních nížin, Joop ten Cate (Nizozemí).

V dalším bodu vystoupil jménem národních komitétů geografických Francie, NSR, Rakouska, Švýcarska a Itálie předseda francouzského národního komitétu profesor A. Journaux s pozváním na jubilejní mezinárodní geografický kongres do Paříže v r. 1984. Vlastní kongres se bude konat ve dnech 27.—31. 8. 1984 v Paříži. Předsjezdová zasedání komisí a pracovních skupin budou ve dnech 20.—27. 8. 1984. Posjezdové exkurze budou ve výše uvedených alpských státech ve dnech 1.—7. 9. 1984. Současně profesor Journaux naznačil, že organizační výbor se hodlá odchýlit od dosavadního tradičního rázu mezinárodních kongresů a hodlá upustit od přednášení referátů a soustředit se více na panelové diskuse.

Po prof. Journauxovi vystoupil vedoucí australské delegace prof. Peter Scott s pozváním na mezinárodní kongres v Austrálii ve dnech 22.—26. 8. 1988. Žádost o souhlas valného shromáždění s tímto velmi perspektivním plánováním zdůvodnil tím, že v roce 1988 budou v Austrálii rozsáhlé oslavy dvousetletého bílého osídlení kontinentu a mezinárodní geografický kongres bude jednou z hlavních a největších akcí těchto státních oslav. Valné shromáždění vysvětlení i pozvání přijalo.

Po těchto otázkách byla na pořadu místa konání regionálních konferencí IGU. Valné shromáždění přijalo pozvání brazilského národního komitétu k uspořádání regionální konference v období od 15. 7. do 15. 8. 1982 v Brazílii a egypt-

ského národního komitétu k uspořádání regionální konference v Egyptě v roce 1983.

Dále valné shromáždění přijalo statut Čestných uznání IGU a udělilo tato čestná uznání francouzskému pokrokovému geografovi profesoru Jeanu Dreschovi a japonskému vědci profesoru Shinzo Kiuchi.

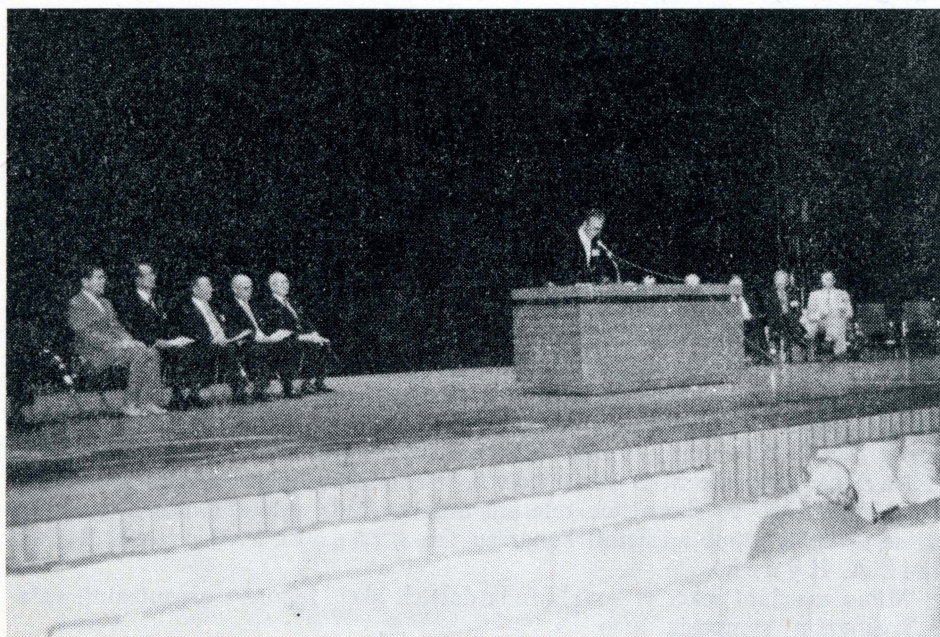
V závěru valné shromáždění IGU vyslovilo poděkování japonským hostitelům za vzorné uspořádání 24. mezinárodního geografického kongresu.

Vlastní struktura mezinárodního kongresu

24. mezinárodní geografický kongres se neodchýlil od již tradičních struktur těchto vrcholných světových geografických setkání.

Před vlastním zasedáním kongresu se ve dnech 23.—31. 8. 1980 konala v různých místech Japonska zasedání a terénní symposia komisí IGU a pracovních skupin. Naše účast na těchto významných setkáních byla poměrně slabá. E. Mazúr a V. Voráček se ve dnech 27.—31. 8. 1980 zúčastnili zasedání komise „Problémy životního prostředí“ v Tokiu, J. Demek řídil ve dnech 25.—30. srpna 1980 v Nagoji a v Japonských Alpách zasedání komise „Geomorfologický výzkum a mapování“ a K. Ivanička se zúčastnil ve dnech 26.—30. srpna 1980 zasedání komise „Průmyslové systémy“ v Tokiu.

Vlastní zasedání kongresu se konalo ve dnech 31. 8. — 5. 9. 1980 v Tokiu v Nippon Toshi Center a v přilehlých budovách. Kongresu se zúčastnilo 11 českých a slovenských geografů v čele s členem korespondentem ČSAV a SAV Emilem Mazúrem. Vzhledem k místu konání kongresu je tato účast velkým úspěchem

Pohled na předsednictvo valného shromáždění Mezinárodní geografické unie (IGU) v Nippon Toshi Center. Hovoří předseda japonského organizačního výboru prof. Soki Yamamoto. (Foto J. Demek)

naši geografie. Bylo to umožněno tím, že delegace mohla použít cesty přes SSSR a sovětskou lodí z Nachodky do Yokohamy a zpět. Velké byly delegace dalších socialistických zemí — SSSR, PLR a MLR. Malé byly delegace NDR, Kuby a BLR. Z evropských socialistických zemí se neúčastnili rumunští geografové.

Kongres byl slavnostně zahájen 31. 8. 1980 v budově Hibia Kokaido. Na slavnostním zasedání vystoupili představitelé japonských úřadů, organizátoři kongresu a prezident IGU prof. Michael J. Wise. Ve svém vystoupení prezident unie vyzvedl, že 24. mezinárodní geografický kongres je prvním kongresem ve východní Asii ve více než stoleté historii IGU. Úkolem geografie je studium rychle se měnícího světa, který se relativně zmenšuje a má nerovnoměrně rozdělené přírodní zdroje. Základním úkolem geografie je studium přírodního prostředí naší planety ve vazbě na ekonomiku, a to v různých měřítcích od regionálních až po globální. Profesor Wisse pak vytýčil řadu úkolů, kterými by se geografie podle jeho mínění měla v příštím období zabývat.

V závěru pak připomněl slova přednesená minulým prezidentem IGU prof. Jeanem Dreschem na 23. mezinárodním geografickém kongresu v Moskvě v roce 1976, že geografie může a musí být významným činitelem v procesu upevňování míru ve světě.

Ve dnech 1. — 5. 8. 1980 pak probíhal vlastní pořad kongresu. Hlavní činnost byla soustředěna do 12 sekcí, a to

- geomorfologie a glaciologie,
- klimatologie, hydrologie a oceanografie,
- biogeografie a geografie půd,
- fyzické geografie kontinentálních systémů,
- ekonomické geografie,
- geografie obyvatelstva,
- geografie sídel,
- kulturní a sociální geografie,
- historické geografie,
- regionální geografie,
- geografie a výchovy,
- geografických modelů a metod.

Japonští organizátoři předem vytiskli abstrakty referátů ve 4 objemných svazcích, které obdrželi všichni delegáti kongresu. Některé sekce měly velmi rozsáhlý program. Největší byl v sekci geomorfologie a glaciologie a v sekci ekonomické geografie. Jiné sekce měly jen velmi krátká zasedání. Program zasedání vytištěný ve 4. cirkuláři prodělával značné změny, protože řada geografů uvedených v programu se na kongres nedostavila. Z našich delegátů řídil zasedání sekce Biogeografie P. Plesník, sekce Ekonomické geografie K. Ivanička a sekce Historické geografie S. Šprincová. S referáty vystoupili v sekci Geomorfologie a glaciologie J. Demek, v sekci Fyzické geografie M. Konečný, v sekci Biogeografie P. Plesník, v sekci Ekonomická geografie I. Ivanička, v sekci Historická geografie S. Šprincová, v sekci Regionální geografie E. Mazúr. Mimo to je ve sbornících referátů otištěna řada referátů našich geografů, kteří se nemohli přímo zúčastnit kongresu (R. Brázdil, P. Prošek, R. Netopil, A. Hyněk).

Mimo zasedání sekcí se konala řada dalších akcí. Japonští organizátoři zařadili 3 generální symposia, a to

- japonská kultura,
- klimatické změny a produkce potravin,
- přírodní katastrofy v prostředí (na něm s referátem vystoupil V. Zajíček).

Dále byl uspořádán panel o předpovídání katastrof. Společný panel IGU a univerzity v Tokiu měl název „Využívání a řízení přírodních zdrojů“. Zajímavá byla i generální diskuse o studiích životního prostředí, na které s referátem vystoupil další český geograf M i r o s l a v H a v r l a n t. Krátké bylo společné zasedání IGU, a ICA. Řada předních geografů vystoupila s veřejnými přednáškami na vybraná témata.

Během kongresu se uskutečnila řada tzv. neformálních setkání, a to jak komisí a pracovních skupin, tak i některých mezinárodních skupin a asociací. Např. pod předsednictvím prof. Ross J. Mackaye (Kanada) zasedal mezinárodní výbor Podzemní led. Na univerzitě Waseda byla uskutečněna schůzka věnovaná geomorfologii fluvialních a pobřežních nížin. Zasedala i komise INQUA o pobřežních liniích v Indickém a Tichém oceáně. Konalo se i mezinárodní setkání učitelů geografie.

V rámci kongresu se uskutečnily řady polodenních i celodenních exkurzí. Většina českých a slovenských delegátů se dne 4. září 1980 zúčastnila celodenní exkurze DT 1, která vedla k úpatí sopky Hakone. Exkurze byla věnována geomorfologii a půdám této oblasti, avšak seznámila účastníky i s významnými rekreačními oblastmi v okolí Tokia.

Po kongresu se pak konala řada tematických exkurzí do různých oblastí Japonska. Těchto exkurzí se z ČSSR zúčastnil člen korespondent ČSAV a SAV E. Mazúr.

V rámci kongresu se konala řada výstav. V mrakodrapu Sunshine 60 Building byla rozsáhlá mezinárodní výstava map. ČSSR byla na této výstavě zastoupena hlavně tematickými mapami z národního atlasu Slovenské socialistické republiky. Účast na kongresu umožnila poměrně velké skupině českých a slovenských geografů seznámit se současnými trendy ve světové geografii a současně prezentovat výsledky naší práce na světovém fóru. Obojí je podstatným přínosem k dalšímu rozvoji naší geografie.

Současně mohli naši geografové přímo na místě poznat výsledky japonské geografie i zvláštnosti japonské přírody a ekonomiky.

V knihovně národního shromáždění byla uspořádána národní japonská výstava. K výstavám byl vydán katalog. V Zenkyoren Building v blízkosti Nippon Toshi Center pak byla uspořádána řada dalších výstavek, zejména výstava šíření geografických znalostí v Japonsku, velmi instruktivní výstava Voda v Nizozemí a prodejní výstava geografických publikací. K mezinárodní výstavě map se vrátíme ještě zvláštním referátem. K výsledkům kongresu se ještě vrátíme specializovanými referáty i na jednáních příštího sjezdu ČSGS v Brně 1981.

Celkové hodnocení

Mezinárodní geografické kongresy jsou vrcholnými událostmi v geografii. Současně je však patrné, že jak v organizaci kongresů, tak i v práci Mezinárodní geografické unie je třeba hledat nové cesty. Svědčí o tom i návrhy přednesené delegacemi SSSR a Francie na 15. valném shromáždění unie.

24. mezinárodní geografický kongres pokračoval v tradici velkých komplexních geografických kongresů. Jeho uspořádání bylo tradiční, i když převzal některé progresivní prvky z minulého kongresu v Moskvě. Tyto prvky však nerozvinul, naopak od některých osvědčených progresivních prvků (např. od objednávání referátů pro generální symposia) ustoupil.

1. Pohled do sálu v Nippon Toshi Center v době valného shromáždění IGU.

2. Čilý ruch v hlavním štábu kongresu v budově Nippon Toshi Center.

3. Okrajová část Tokia, kde se konal kongres, se podstatně odlišuje od známého ruchu v centru.

4. Přístav v Jokohamě se sovětskou lodí Bajkal, která přivezla a opět odvezla hlavní část československé delegace na 24. mezinárodním geografickém kongresu v Japonsku.

[Snímky 1—4 J. Demek]

